

lesarabrøv

Um at »duga« ella »ikki duga« at drekka

Nógv hefur í seinastuni verið skrivað um misnýtslu av rúsevnum. Og tað er gott. Hesi stóru hótan móti bæði einstaklingi sær, og samfelagi í sini heild verður aldri ov stóru áhugi veittur.

Men spurningurin er hvussu viðkomandi alt hetta yvirflatska, meir ella minni teoretiska tos millum politistar, lögfrøðingar, moralistar og samfelagsfrøðingar er fyrri tey, sum málið hevur mest at siga fyrri: misnýtarnar og næstfrøðingi teirra.

Ti tey sum stilla seg sjálvi upp sum »serfrøðingar« um hesi viðkomu mál, hava oftast ongar persónligar royndir at byggja á. Minni meg um eitt kvøldið eg sat og tósáði við ein sum helt seg vita hetta og hitt og alt um alkoholismu og alkoholikarar. Eg spurdi

bytt: »Hevur tú hetta frá persónligum royndum?« og helt hann seta meg »skák-mát« tá hann svaraði: »nei, men menn hava jú skrivað um Vietnamstríðið, uttan sjálvir at hava lutikið í tí.«

Heilt mál var eg tó ikki, tí tað datt uppúr mær: »men — um umleið 10 prosent av føroysku tjóðini vóru vietnamesarar, so høvdu vit sjálvandi altið havt ein teirra við, um Vietnamstríðið skuldi umrøstast í fjölmiðlunum...« Har sat hann so, og vit fóru yvir í onnur samrøðevni.

Sjálvandi eru ymsar grundir til, at alkoholikarar ikki eru við, tá alkohol-spurningar verða viðgjörðir. Kanska aftra teir seg sjálvir, ella kanska verða teir ikki spurdir eftir. Men tað er ikki tað, eg vildi koma inn á her, ein-

ans gera nakrar smáar viðmerkingar til tað, sum longu hevur verið skrivað um í seinastuni. »Meir um alkoholismu« kann biða til eina longri grein.

Tað, sum hevur verið frammi, er mest kjakið um hvussu rúsdrekkaalagin eigur at vera. Eins og tað var nakað altavgerandi fyrri vandamálið í sjálvum sær. Gera tað til ein lögfrøðisligan (juridiskan) spurning. Alt í lagi, fyrri tey sum vilja drekka alkoholiskar drykkir, er tað kanska ein juridiskur spurningur. Men — tað sum fekk meg at triva í pennin var — at viðhvørt verður sipað til: »sjálvandi eru tað tey sum ikki »duga at drekka« — við øðrum orðum: ólíkt teim, sum »duga« tað.

Hetta er ein áhugaverd áskoðan. Her verða alkoholproblemini knapp-

liga gjørd til eitt upplæringar- ella pedagogiskt problem. Við at brúka orðið DUGA um vandamálini við eiturevnum alkohol — ella etanol —, so góðtekur tú ta fatan, at tað kann »lærast«. Ti tað eg ikki »dugi« — tað man eg kunna »læra«. Loysnin er her ikki longur juridisk, men vit mugu seta kvøldskeið í gongd, har fólk, ið ikki DUGA hesa list, kunnu læra hana. Nógv framtíðarstørv munnu so verða fyrri »Alkoholpedagogar« í Føroyum. Ja — øll hava eitt demokratiskt krav at fáa møguleika til at læra tað tey ikki duga, er tað ikki so? Hvat sigur Landsskúlaráðið.

Men javnrættur má vera: tey, sum ikki »duga at brúka t.d. morfínevni, mugu eisini kunna »læra« tað. Er samanburðurin so burturvíð? Nei. Visinda-

ligar kanningar benda á, væl vitandi at alkohol ikki er eitt morfínevni, at hjá umleið 10-15% av teim, ið drekka alkohol í okkara londum, umbroyttist (metaboliserast) alkohol øðrvísi enn hjá hinum. Tað setur í gongd eina (flokta) biokemiska reaktión, ið at enda útviklar evnið »THIQ« (tetrahydroisoquinolin) í heilunum á alkoholikaranum. Hetta evni er morfín-skipt og tí gerst alkoholikarin eins heftur av evninum — og evnistrongdin fer í gongd — sum hjá einum morfínisti. Bæði kenningin og abstinensirir eru øðrvísi enn hjá hinum, sum drekka. Hetta er nakað arvaligt.

Ti »dugi« hann ikki at drekka. Og tí er tað nakað tvælt at nýta orðið »dugi« í hesum sambandi. Hann kann ikki

nýta evnið alkohol uttan at gerast heftur av tí, eins og aðrir narkomanar av teirra rúsevni. Hann TOLIR ikki evnið.

Latum okkum tí sleppa undan teim tápulugu hugtøkunum »DUGA« ella ikki »DUGA« at drekka — tá tað er visindaliga prógvað, at talan er um nakað viðföt, arvaligt, sum ger, at summi ikki TOLA hetta eiturevnið uttan at gerast heft av tí.

Annar spurningur er so hvør er meira »normalur« reit likamliga, hann ið tolar eitt eiturevni, ella hann ið ikki tolar tað. Hver vildi nevnt ein, sum ikki toldi blásýru, »sjúksum« — um hann ikki drakk hana væl at merkja? ... Men hann, ið hóast tað hevði havt eina stjórnleysa trongd til at drekka blásýru, hann høvdu vit øll mett sjúkan.

nýliði

P-talið

Inger Hansen helt eina sera áhugaverða 1. maí-dags roðu í Fuglafirði í ár, har hon minti á týðningin av einum sunnum og rentablam vinnulívi, ið er grundarlagið undir vælferðini her á landi.

Hon nevndi eisini ta sera vánaligu støðu, ið landið er komið í og helt fram:

»Efter min mening har alle partier været med til at lave love, som har ødelagt landet, og alle politikerne, som vi har valgt og støttet på, har svigtet befolkningen. De har gang på gang lojet for os og fortalt, hvor godt det gik, og alle vidste, at det var løgn. Der er tale om så dårlig forvaltning af betrodne midler, at de burde straffes for det.«

Hetta við at siga ósatt — hvat hevur ikki verið sagt fyrri Føroya fólk um viðkaðu P-talsskrásetingina? Hevur ikki verið endurtikið nú í longri tíð, at upplýsingarnar um ogn og skuld úr peningastovnunum skuldu brukast til at eftirkanna, um skattaborgarin hevði givið rættar upplýsingar til skattavaldið, og at hetta varð einaferð um árið og hevði einki við nakað dagligt datasamskipti við teldum at gera.

Milt sagt, er alt hetta ósatt, tí í m.a. Dimmalætting 19. maí hevur pipan fingið eitt heilt annað

ljóð í eini frágreiðing frá Línkingarráð Føroya. Har sæst týðuliga, at talan er um meira enn at biða um upplýsingar frá peningastovnunum einaferð um árið, ella tá ið tað inn ímillum verður neyðugt at kanna gjøllari eftir hjá einstokum borgarum.

Nei, nú er komið fram í ljósið, hvat ið veruliga er við at henda í føroyska samfelagnum. Eitt stórt lop fram imóti einari fullkonnari eftirlits- og skrásetingarskipan av meira enn øllum peningaviður-skiftum føroyinga. Ein skipan, ið m.a. koppar alt á høvdið, soleiðis at í komandi døgum mugu allir skattaborgarar eftirkanna, um rætt er farið fram imóti teimum, istaðin fyrri sum nú, at tað er skattavaldið, ið kannar eftir at rætt er givið upp.

Ein skipan, ið verður við til í stóran mun at gera okkum til dólgar í skattaviðurskiptum. Tey, ið eru røkskaparkøn, koma kanska at hava ein møguleika at fylgja við, men fleiri verða tey, ið ikki formáa sær nakað imóti skipanini.

Álvarsemið er ikki minni, tá ið hugsað verður um hvørjir møguleikar, ið liggja í sambandinum við peningastovnar. Hugsast kann, at næsti leikur verður at viðka innkreivjingina fyrri skatt enn meira.

Skuggin sæst týðulig av ynskjunum og málum embætismanna og serfrøðinga. Viðkaðar møguleik-

ar fyrri at visa á tørvin fyrri at gera nýggjar lógir og reglugerðir, sum í teirra verð ætlast at gera skatta-áleggningina meira rættvísu og effektiva.

Henda stremban serfrøðinga hevur sett sini ræðandi spor eftir seg í danska samfelagnum, har ið fremstu lögfrøðingar í ríkinum hava sligið fast, at »Rættartrygðin er als ikki í lagi, tá ið vanlig fólk ikki klára at greiða sína sjálvuppgávu, men mugu brúka grannskoðarar til at greiða síni viðurskipti við skattavaldið.«

Betri hevði tað sement seg í hesum døgum at arbeitt fram imóti greiðari og einfaldari reglum, ið førdu við sær ein minni tørv fyrri eftirliti og skráseting, soleiðis at fleiri fólk finga møguleika at komið í produktiva vinnu.

Føroyska samfelagið hevur hvørki ráð ella brúk

fyrri, at stórri orka verður brúkt til óneyðuga umsiting og eftirlit av fólki.

Brúk er fyrri, at fleiri koma í produktiva vinnu. Hetta gerst ikki við at smoyggja hesa skipan niður yvir fólkið.

Líkt er til, at ein sera stórur meiriluti er hart imóti viðkaðu P-talsskipanini, og høvdu vit verið sera fegin um, at henda viðkanin ikki varð sett í verk. Nøkur eru fyrri skipanini, men fyrri teimum visir tað seg ikki at vera so livsneyðugt.

Ti eigur Føroya Løgting at skipa soleiðis fyrri, at fólksins vilji í hesum máli verður fylgdur.

Latíð ikki ætlanina og vald embætismanna og serfrøðinga vinna í hesum máli, »meðan fjøldirnar mega lúta og fylgja«.

Fuglafirði 21. maí 1990
Martin Simonsen

Kvinnuligir prestar

Sum eina viðmerking til fuglafjarðarprestin, sum ikki vildi loyva einari kvinnu, sum er prestur, at prædika í kirkju síni. Eg haldi at vist eigur at vera til Gal. 3,28, sum sigur, at hjá teimum kristnu er ikki mannaminur, her er ikki Jødi ella Grikki,

her er ikki trælur ella frælsur maður, her er ikki kallur ella kona; tí at tit eru øll ein maður í Kristi Jesu. Men eisini verður sagt, at kvinnur skulu vera undirbrottligar (1 Kor. 14,34-36).

Magnus Jørgensen

Landsstýrið á charmuhærfærd

P-talið er ein sápuþleðra, ikki mótmælini móti tí. Fyri okkara allra skuld, latið hana bresta.

Tit grundgeva fyrri hvi meiri skráseting er neyðug. Ógvuliga vleiðandi og ósannbærlegi tíðini.

Ovurhonds einsporað mannagongd, ið tit opinbera við hesm skrivi. Tit fáa onga beinari línking av B-skatgjaldarum við meiri skráseting.

Tey, ið hava høvi at nýta stóran rentufrádrátt, kunnu finna við hond. Har er eisini vert at leggja til merkis, at tað er lógligt at spekulera við rentum. Hvi skal tað so skrásetast.

Hvi greiða tit ikki frá, hvussu nógvir vanligar ársleir gjaldast skulu fyrri ta øktu EDV-nýtsluna. Hvussu nógv EDV-fólk skulu setast, og hvussu nógv vanlig skrivstovufólk verða uttan ar-

beiði, tá skipanin koyrir. Komið nú, latið okkum vita.

Fyrst og fremst, hvi siga tit ikki frá, at henda meiri skráseting er heilt neyðugt, tá okkurt stýri onkuntið í framtíðini fer at seta í verk ognarskatt. Tað vildi verið langt frá mær at lagt tykkum undir at arbeida fram imóti ognarskatti, men hvør veit um ikki veljarin einaferð verður so óheppin at hann velur fólk á ting, ið fara at áseta ognarskatt. Tá hava tit ruddað slóðina.

Alt hetta og okkurt, sum eg ikki veit um, átti at staðið í tykkara upplýsingarskrivi, um tit vilja kallast tilvitandi ábyrgdarfólk. Bytt og einsporað rakstrarróp eru vit langt síðani vaksin frá, til alla lukku eru vit farin at ivast og spyrja.

Súsanna Dam

Vit gera gamla gólvið sum nýtt

- ☆ Silpa, reinsa, avsýra, lakkera, acrylonbehandling, lút-behandla o.a.
- ☆ Træ, tundur, linoleum, flisar o.a.
- ☆ Gólv, trappur, møblar o.a.
- ☆ Bindandi tilboð og vegleiðing verður givin.
- ☆ Vit koma um alt landið.

Gólvætastan

Tlf. 18875-19890